

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методик виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет)/

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №4 від 24.11.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

засвідчує необхідність наявності сучасного інформаційного та технічного забезпечення навчального процесу, вимагатиме вдосконалення програм і підручників з математики та методики її викладання, інтенсифікує навчально-виховний процес через перенесення акценту на самостійну роботу студентів, що з необхідністю вимагатиме зменшення аудиторного навантаження викладачів, забезпечення взаємозв'язків між усіма предметами різних циклів навчального плану, створення сучасного діагностичного інструментарію для перевірки якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля, підготовки нормативної бази, яка б відповідала вимогам КМСОНП, запровадження здорової конкуренції в навчанні, що спричинить потребу для створення необхідних умов виявлення, розвитку та оцінки розвитку творчих здібностей студентів тощо. Не всі вказані проблеми можна розв'язати на рівні конкретного вищого навчального закладу.

Таким чином, на основі наявного досвіду роботи із запровадження КМСОНП можна на етапі експерименту зробити наступні висновки: часткові зміни або удосконалення деяких структурних компонентів методико-математичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів навряд чи призведуть до очікуваних значних позитивних результатів від запровадження КМСОНП та для очікуваного позитивного результату у формуванні нового покоління вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: курс лекцій: Модульне навчання: Навч. Посібник для студентів, які вивчають дисципліну "Педагогіка вищої школи"/ М-во освіти України; ІСДО; КНУ ім. Т.Шевченка. – Київ, 1993. – 218 с.
2. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерности и методы. – Москва: Высшая школа, 1980. – 368 с.
3. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.
4. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога. – К.: ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України: Автореф. ... доктора пед наук. – К., 1996. – 50 с.
5. Зязюн І.А., ред.. Педагогічна майстерність: Підручник для вищих педагогічних навчальних закладів. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ, 2004. – 158 с.
6. Кузьміна Н.В. Методы системного педагогического исследования. – Л.: ЛГУ, 1980. – 81 с.
7. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – Київ: Генеза, 2002. – 416 с.
9. Семиченко В.А. Педагогічна структура педагогічної діяльності: Навчальний посібник/ В.А.Семиченко, В.С.Заслунянюк; КНУ ім. Т.Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2000. – Ч. 1. – 2000. – 217 с.
10. Семиченко В.А. Педагогічна структура педагогічної діяльності: Навчальний посібник/ В.А.Семиченко, В.С.Заслунянюк; КНУ ім. Т.Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2000. – Ч. 2. – 2001. – 230 с.
11. Слєпкань З.І. Методика навчання математики: Підручник для студентів матем. спец. пед. навч. закладів. – К: Зодіак – Еко, 2000. – 512 с.
12. Щербаков А.И., ред. Практикум по общей психологии: Учеб. пособие для студентов пед. институтов – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва, 1990. – 288 с.

Силков В.В., Силкова Э.О. К вопросу о структуре и функциях методико-математической подготовки учителей начальных классов в условиях кредитно-модульной системы организации учебного процесса.

Резюме. Стаття посвящена анализу подходов к выявлению структуры и функций методико-математической подготовки учителей начальных классов в условиях кредитно-модульной системы обучения.

Ключевые слова: структура, функция, методико-математическая подготовка, кредитно-модульная система обучения.

Silkov V.V., Silkova E.O. Structure and functions of methodically-mathematical training of the teachers at primary forms under conditions of credit module system academic process organization.

Summary. In his article deal with analysis of approaches according to the exposure of the structure and functions of methodically-mathematical training of the teachers at primary forms under conditions of credit module educational system.

Key words: structure, function, methodically-mathematical training, credit module educational system.

Одержано редакцією 24.10.2006.

УДК: 37: 811 161. 2 (07)

Т. Б. СУРЖУК

ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ СПОСОБІВ КЕРІВНИЦТВА НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО СПРЯМУВАННЯ

Резюме. Статтю присвячено ефективним способам керівництва індивідуально-диференційованого навчання читати молодших школярів з урахуванням особливостей психічного розвитку на оволодіння навичкою

читання.

Ключові слова: індивідуалізація, диференціація, індивідуально-диференційоване навчання, групи, працездатність, реальні навчальні можливості, рівень спеціальної підготовленості.

Впровадження принципу цілеспрямованості і систематичної роботи над розвитком загальних і навчальних здібностей у всіх школярів означає використання фактичних та потенційних можливостей кожного учня за класно-урочної форми навчання [6, 3-4]. Реалізація цього практичного завдання пов'язана з послідовним упровадженням індивідуального та диференційованого підходів до учнів. У процесі індивідуалізації навчання реалізується принцип урахування індивідуальних особливостей окремих учнів в інтересах розвитку і формування особистості, її нахилів та здібностей. Диференціацією передбачається групування учнів за певними ознаками для забезпечення оптимальної навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку кожного [8, 8-9].

Проблема індивідуально-диференційованого навчання розглядалася різнопланово: у психолого-педагогічному (Ю.Бабанський, І.Бех, П.Блонський, А.Бударний, Л.Виготський, В.Володько, П.Гальперін, Ю.Гільбух, Д.Ельконін, Л.Занков, С.Зінченко, Г.Костюк, Г.Легенький, В.Онищук, О.Савченко, П.Сікорський, Т.Сущенко, І.Унт, І.Чередов, І.Якиманська), психофізіологічному (І.Павлов), дидактичному (В.Антипець, В.Горецький, О.Джежелей, А.Журавель, М.Заперченко, Г.Коберник, Г.Лисенко, В.Науменко, М.Наумчук, О.Савченко, Н.Скрипченко), лінгводидактичному (А.Богуш, Г.Коваль, М.Львов, І.Хом'як) аспектах. У працях учених обґрунтовується важливість принципів індивідуалізації та диференціації під час навчання читати. Саме реалізація цих принципів буде сприяти орієнтуванню навчального процесу на уроці не на середнього учня, а на наявність різних за успішністю груп дітей і планування для них різних за складністю завдань, застосовуючи різноманітні методи, форми, засоби, прийоми вивчення нового матеріалу, його закріплення і перевірку знань.

Основне призначення індивідуально-диференційованого навчання читати – забезпечення оптимальної мовленнєвої діяльності учнів у процесі навчальної роботи на всіх етапах уроку [1, 11]. Творчі пошуки відомих психологів, методистів, учителів-новаторів дали можливість створити значний пласт інновацій, що збагатив практику роботи школи і підготував теоретичну базу для індивідуально-диференційованого підходу щодо навчання школярів. Водночас ще не завжди повною мірою усвідомлюються організаційні і методичні аспекти індивідуально-диференційованого навчання. Нерідко виникають труднощі під час опрацювання індивідуально-диференційованих завдань для самостійної роботи (читання) школярів. Завдання диференціюються епізодично. Отже, протиріччя, що виникли між потребою організації навчально-виховного процесу одночасно з урахуванням різних рівнів складності навчання, утверджених усіма засобами цінності й гідності дитячої особистості, і недостатньою теоретичною і методичною розробленістю технологій, які можуть бути придатними для досягнення мети, зумовлюють актуальність проблеми індивідуально-диференційованого навчання читати молодших школярів.

Мета статті. Розкрити особливості індивідуально-диференційованого навчання читати молодших школярів.

Індивідуальний підхід – це педагогічний принцип, за яким ураховуються індивідуальні особливості учнів у навчанні й вихованні. *Індивідуалізація* навчання – це така організація системи взаємодії між учасниками навчального процесу, в якій найбільшою мірою беруться до уваги індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи розумового розвитку, здійснюється пошук засобів компенсування наявних недоліків, що в цілому сприяє формуванню й розвитку особистості (В.Володько). *Диференціація* – це врахування індивідуальних особливостей учнів у тій формі, в якій вони групуються за певних особливостей для окремого навчання (за І.Унт). Поняття диференціації як засобу індивідуалізації навчально-виховного процесу вміщує також розмежування змісту навчального матеріалу; педагогічно доцільну взаємодію вчителя з учнями через організацію діяльності учнівського колективу на засадах комунікації. Індивідуалізація не може існувати без диференціації, як і диференціація без індивідуалізації, це два боки одного й того самого процесу – збереження, врахування і розвитку особистих якостей кожного учня.

Індивідуально-диференційоване навчання читати – це відповідна організація навчально-мовленнєвої діяльності молодших школярів, що відбувається з урахуванням індивідуальних особливостей дітей через доцільні способи керівництва навчально-виховним процесом.

Аналіз педагогічної літератури засвідчив різні критерії створення типологічних груп: за мотивацією навчальної діяльності, ставленням до навчання (А.Кірсанов, І.Якиманська); успішністю (С.Рабунський); темпом навчальної роботи, якістю виконання завдань (В.Буряк); працездатністю (А.Бударний); навченістю, умінням самостійно працювати, пізнавальними інтересами (І. Унт); за рівнем розвитку основних процесів і якостей мислення, елементами фізичного розвитку та вихованості (Ю.Бабанський) тощо. Оскільки у зростанні продуктивності навички читання молодших школярів вирішальна роль належить спеціальним здібностям, ми, враховуючи виявлені розходження в умінні дітей вчитися, взяли за основу організації груп у класах насамперед визначені рівні знань з предмета та працездатності.

Як засвідчив теоретичний аналіз, між навчальними і спеціальними знаннями учнів існує складна взаємодія, що зумовила використати у процесі створення груп саме інтегрований показник, за яким ураховуються індивідуально-психологічні особливості в оволодінні навичкою читання й реальні навчальні можливості особистості (Ю.Бабанський, А.Бударний). Інтегрований показник передбачає врахування таких чинників: реальні навчальні можливості особистості, ставлення до навчання, темп навчальної роботи та якість учіння, пізнавальний інтерес, характер мислення. Інтерес до навчання, старанність і наполегливість становлять

основу працездатності. У дослідженні було визначено ступені працездатності: високий, середній і низький.

Крім того, розвиток навички читання характеризується загальним розвитком мовлення; правильною орфоепічною вимовою, фонематичного слуху, зорового сприйняття, уваги, пам'яті; мірою оволодіння технікою читання (спосіб читання, правильність, темп, виразність); якостями читання (правильність, швидкість, виразність, свідомість) [4, 37].

На основі інтегрованого показника розподіляли учнів класу за такими групами. *До першої групи* увійшли учні: з низькою працездатністю і з низьким рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; середньою працездатністю і низьким рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; високою працездатністю і низьким рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини. *До другої групи* увійшли учні: з низькою працездатністю і середнім рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; середньою працездатністю і середнім рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; низькою працездатністю і високим рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини. *До третьої групи* було віднесено таких учнів: із середньою працездатністю і високим рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; високою працездатністю і середнім рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини; високою працездатністю і високим рівнем розвитку реальних навчальних можливостей дитини.

У дослідженні було охарактеризовано рівні сформованості навички читання (за класами), що досліджувались.

Низький рівень сформованості навички читання. *2 клас.* Учень читає відривними складами, окремі слова – плавно складами. Припускається 3-5 мовленнєвих помилок, не розуміє значення багатьох слів. Темп читання на 10 і більше слів нижчий від нормативного. Частково усвідомлює фактичний зміст прочитаного (прослуханого) твору. На запитання вчителя відповідає „так” чи „ні”. *3 клас.* Спосіб читання учня – словами і складами. Часто допускається помилок у вимові і наголошуванні слів. Темп читання нижчий від нормативного на 5-7 слів. З допомогою вчителя розуміє фактичний зміст тексту, не усвідомлює його основної думки. *4 клас.* Учень читає словами з тривалими паузами. Припускається 3-4 помилок на заміну, перестановку складів, у наголошуванні слів. Темп читання нижчий від нормативного. У виборі інтонаційних засобів виразності користується допомогою вчителя. Фактичний зміст твору усвідомлює з незначною допомогою вчителя. Частково розуміє основну думку твору.

Середній рівень сформованості навички читання. *2 клас.* Учень читає словами, окремі слова – складами. Припускається 1-2 помилок. Темп читання відповідає нормативному. Усвідомлює предметний зміст твору з незначною допомогою вчителя, основну думку – під керівництвом педагога. Допускає неточності у словесному вираженні свого ставлення до подій, вчинків персонажів. *3 клас.* Рівень свідомості, правильності, темпу читання є достатнім. Припускається кількох орфоепічних помилок. Іноді не може пояснити значення окремих слів у тексті. Готуючись до виразного читання, потребує незначної допомоги педагога. На достатньому рівні розуміє зміст і основну думку тексту. *4 клас.* Читання учня є продуктивним, свідомим, у відповідному темпі. Учень допускається 1-2 орфоепічних помилок. У цілому правильно визначає загальний емоційний настрій твору, але не завжди правильно інтонуює в тексті потрібні слова. Учень демонструє належний рівень розуміння змісту, у визначенні основного смислу твору користується незначною допомогою педагога.

Високий рівень сформованості навички читання. *2 клас.* Учень читає правильно цілими словами, з дотриманням відповідного темпу. Виявляє вміння користуватись інтонаційними засобами виразності. Самостійно, в логічній послідовності переказує невеликий за обсягом текст, знаходить у ньому речення, що підтверджують усні висловлювання. Розуміє основну думку твору (іноді з допомогою вчителя). *3 клас.* Учень читає правильно, свідомо, у відповідному темпі. Вміє самостійно добирати мовленнєві інтонаційні засоби виразності відповідно до змісту твору. *4 клас.* Навичка читання вголос з урахуванням усіх її характеристик сформована на високому рівні. Мають місце поодинокі орфоепічні помилки. Під час читання учень, крім мовних, використовує позамовні засоби виразності. Самостійно усвідомлює основний смисл твору.

Навчання читати кожного учня може бути успішним лише тоді, коли воно буде пристосоване до рівня розвитку учня, співвіднесене з індивідуалізацією навчальної роботи. З цією метою передбачалося використання спеціальних розвивальних завдань, які були оптимально важкими за змістом і водночас сприяли формуванню раціональних умінь розумової праці учнів.

Завдання для кожної групи учнів були визначені з опорою на зміст програми з читання. Водночас були внесені суттєві зміни у форму подачі учням матеріалу програми і методику його опанування. Крім того, були виділені завдання для кожної групи, які спрямовувалися на забезпечення умов успішного оволодіння навичкою читання, ліквідацію труднощів, специфічних для виокремлених рівневих груп.

Для учнів *I групи* було важливим обмеження навчальних завдань, додаткове пояснення матеріалу, наявність великої кількості вправ на закріплення вивченого. Допомога вчителя визначалася систематичним упровадженням спеціальних вправ, контролем їх виконання та спостереженнями за результатами; заохоченням до роботи шляхом добору посильних завдань. До співпраці з учнями *I групи* залучались учні *II* і *III* груп у виконанні домашніх завдань, здійсненні взаємоперевірки, складанні завдань для товариша. Для учнів *II групи* добиралися завдання, що виконувалися за зразком, опорними схемами; репродуктивного характеру – на основі набутих знань і допомоги з боку вчителя. Ступінь допомоги вчителя учням *II групи* полягала в систематичному контролі та визначенні одержаних результатів; доборі додаткового матеріалу з читання; заохоченні до роботи шляхом застосування рівневих завдань. Учні *III групи* потребували матеріалу високої складності, який вони

виконували на відносно високому рівні самостійності (порівняно з групами I і II). Активні учні цієї групи залучалися до зразкового читання; допомоги у виконанні домашніх завдань учням I і II груп; складанні додаткових завдань; співпраці у групі.

Ефективність індивідуально-диференційованого навчання читати залежить від реалізації поставлених завдань у структурі уроку [4, 34-40], де враховуються етапи застосування знань, характер навчального матеріалу. Саме тому на уроках реалізовувалися: словникова робота, розвиток навичок слововживання; „орфоепічне” читання (розвиток вимови); завдання на розвиток правильного, свідомого читання (різні форми аналізу – композиційний, смисловий, лексико-стилістичний, емоційно-образний); синтетичні форми роботи (різні форми переказу, словесне малювання); виразне читання за партитурою (подальше усвідомлення змісту текстів, розвиток навичок виразного читання); форми диференціації (групова, парна, індивідуальна робота); допомога з боку вчителя або кращих учнів; різнорівневі завдання для визначених трьох груп; диференційовані домашні завдання.

У ході створення експериментальної методики були виділені завдання для кожної групи, спрямовані на забезпечення умов успішного оволодіння навичкою читання, ліквідацію труднощів, специфічних для виділених рівневих груп. У 2 класі в учнів I групи формували психічні властивості пам'яті й уваги, що впливають на найважливіший компонент техніки читання – спосіб читання; відпрацьовували його від складового до плавного складового з цілісним прочитуванням окремих слів; в учнів II групи основним став розвиток способу читання цілими словами у поєднанні з умінням контролювати правильність читання; в учнів III групи – природний перехід до читання цілими словами і групами слів уголос, перехід до мовчазного читання. У 3 класі для I групи завдання спрямовувалися на розширення словникового запасу з метою усунення помилок під час читання, а також кращого розуміння змісту прочитаного; для II групи – на вдосконалення правильності читання, вміння добирати мовленнєві інтонаційні засоби виразності; для III групи учнів – на поглиблене вивчення програмного матеріалу. У 4 класі учні I групи виконували завдання на вдосконалення самостійного розуміння змісту тексту, вироблення навички читання мовчки в темпі, який дещо перевищує нижню межу норм цього виду читання (норма 100-130 слів за хвилину); II групи – на підтримку належного рівня продуктивного, свідомого, правильного читання у відповідному темпі; III групи – завдання носили творчий характер. В основу структурування навчального матеріалу покладено реалізацію принципів індивідуалізації та диференціації навчання, взаємозв'язку навчання і розвитку, мотиваційного забезпечення, навчального співробітництва – на дидактичній та психологічній основах. Означені завдання сприяли покращенню підготовки з читання учнів початкових класів.

Отже, вирішальним фактором у дидактично-обґрунтованій структурі уроку читання є доцільний добір систем вправ, спрямованих на розвиток техніки читання та текстотворення. Основні критерії систематизації вправ – спрямованість на прийом і видачу інформації (рецептивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні) та комунікативність. Застосування означених вправ у групах відбувається з урахуванням рівня навченості учнів. Дані прикінцевого зрізу переконливо засвідчили ефективність індивідуально-диференційованого навчання. Результати прикінцевого етапу щодо рівнів сформованості навички читання і працездатності в учнів подано в таблиці 1.

Дані свідчать, що після експериментального навчання відбулися позитивні зміни і в оволодінні учнями навичкою читання, і в перерозподілі дітей за групами. Якщо на констатувальному етапі в ЕК учнів III-ої групи було 13%, то за результатами прикінцевого зрізу їх стало – 47,6%; кількість учнів у II групі зменшилася з 61,7% до 48,5%; у I групі – з 25,3% до 3,9% учнів.

Таблиця 1.

Результати кількісного перерозподілу учнів у класах з урахуванням рівня сформованості навички читання і працездатності (у %)

Класи	Кількість учнів	Низький (I група)		Середній (II група)		Високий (III група)	
		початок навч. року	кінець навч. року	початок навч. року	кінець навч. року	початок навч. року	кінець навч. року
КК 2	154	24,8	21,4	61,0	63,0	14,2	15,6
ЕК 2	154	25,3	17,5	61,7	63,0	13,0	19,5
КК 3	154	21,4	17,5	63,0	64,2	15,6	18,0
ЕК 3	154	17,5	10,3	63,0	61,7	19,5	28,0
КК 4	154	17,5	15,4	64,2	60,4	18,0	24,2
ЕК 4	154	10,3	3,9	61,7	48,5	28,0	47,6

Експериментальним навчанням доведено, що учні початкових класів ефективно оволодівають навичкою читання за умови індивідуально-диференційованого навчання. Важливим у ньому є адаптація змісту і методів навчання до можливостей різної категорії учнів; виділення рівнів складності навчального матеріалу; забезпечення навчання читати на оптимально складному рівні певної групи учнів; впровадження індивідуально-диференційованого навчання читати у структурі уроку читання; застосування чітко продуманої системи фронтальних та індивідуальних форм роботи.

Висновки.

1. Критеріями дослідного індивідуально-диференційованого навчання були: формування якісного читання, необхідних мовних знань і вмінь; досягнення певного рівня психічного розвитку (мислення, увага, пам'ять, вольові якості) та виховання (інтерес до навчання, відчуття відповідальності і товариськості). Впровадженням їх забезпечувалася система роботи над знаннями, вміннями і навичками учнів упродовж усього навчально-виховного процесу під час ознайомлення і закріплення, застосування та контролю.

2. Оволодіння технічними і смисловими сторонами навички читання відбувається ефективно через урахування особливостей розвитку навички читання (компенсування відсутніх компонентів техніки і якості читання) та працездатності учня (природні та вольові здібності до засвоєння нових знань і способів їх одержання, готовність до переходу на нові рівні розумового розвитку).

3. Вирішальним фактором у дидактично-обґрунтованій структурі уроку читання є доцільний добір систем вправ, спрямованих на розвиток техніки читання та текстотворення. Вони підпорядковані таким змістовим лініям: засвоєнню норм літературного мовлення (орфоепічна і граматична правильність); розвитку навичок активної роботи зі словом (точність, чистота, багатство мовлення); формуванню вмінь і навичок діалогічного й монологічного мовлення. Основні критерії систематизації вправ – спрямованість на прийом і видачу інформації (рецептивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні) та комунікативність. Застосування означених вправ у групах відбувається з урахуванням рівня навченості учнів. Позитивне ставлення до навчання формується через використання диференційованих завдань за ступенем складності. Розв'язування посильного з них стимулює бажання до подальшої праці і підвищує самооцінку своїх можливостей. Розвиненню цього сприяє добір завдань за принципом поступового нарощування складності.

4. Педагогічними умовами індивідуально-диференційованого навчання читати виступили: забезпечення позитивної мотивації навчання; врахування психолого-педагогічних, лінгводидактичних особливостей засвоєння навчального матеріалу та психофізіологічні процеси, що відбуваються під час формування знань, умінь і навичок у молодших школярів, використання раціональних технологій навчання; доцільна диференціація змісту навчання та творчої діяльності кожної дитини з урахуванням її індивідуальних характеристик і розвитку.

5. Порівняльний аналіз даних засвідчив, що наприкінці третього року дослідного навчання в ЕК перерозподіл у групах відбувся таким чином: на кінець четвертого року навчання учні II груп становили 48,5% порівняно з 61,7% початку експерименту. За весь період дослідження з I до II групи перейшли 21,4% учнів, а з II до III групи – 34,6%. Це означає, що через дослідне навчання відбулися позитивні зміни і в оволодінні учнями навичкою читання, і в працездатності їх за групами.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо передусім в удосконаленні технології, спрямованої на розвиток особистості, на формування її моральних і навчальних якостей та розумових здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання // Поч. шк. – 2001. – № 1. – С.11-15.
2. Володько В. М. Індивідуалізація та диференціація навчання і виховання // Гуманітарні науки.—2001. – № 1. – С.54-65.
3. Державний стандарт початкової освіти // Поч. освіта. – 2000. – №47. – С.3-31.
4. Зміст, дидактичні структури та методичне забезпечення уроків у початкових класах (психологічні та педагогічні аспекти) / За ред. проф. Г. П. Коваль.—Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 192с.
5. Коваль Г. П. Урок читання у початкових класах. Зміст та дидактична структура. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 80с.
6. Концепція загальної середньої освіти // Поч. шк. – 2002. №2. – С.3-5.
7. Програма для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К. : „Початкова школа”, 2006. – 432с.
8. Сісецький П. В. Кoberник Г. І. Основи диференційованого підходу до учнів // Поч.шк. – 1990. – №6. – С.8-11.
9. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения . – М.: Педагогика ,1990. – 192с.

Суржук Т. Б. Индивидуально-дифференцированное обучение читать младших школьников.

Резюме. Стаття посвячена ефективним способам керівництва індивідуально-дифференційованого навчання читати младших школьников с учетом особенностей влияния психического развития на овладение навыком чтения.

Ключевые слова: индивидуализация, дифференциация, индивидуально-дифференцированное обучение, группы, работоспособность, реальные учебные возможности, уровень специальной подготовленности.

Surzhuk T. B. Individually differentiated reading instruction in elementary classroom.

Summary. This article offers individually differentiated approach in reading instruction for elementary students focusing on how their individual differences of psychological maturity level affect mastering reading.

Key words: individualization, differentiation, individually differentiated instruction, groups, productivity, ability to learn, special readiness level.

Одержано редакцією 26.10.2006.

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. Передмова	3
Частина I. Інноваційні технології реалізації навчального процесу у вищих навчальних закладах	4
<i>Артемчук Г.І., Спіцин Є.С.</i> Деякі проблеми реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університеті.....	4
<i>Берека В.Є.</i> Педагогічна практика – невід’ємна складова підготовки майбутнього керівника освітнього закладу.	7
<i>Бричок Б.П.</i> . Модернізація освітнього процесу на основі концентрованого підходу.....	15
<i>Вихрущ В.О., Решетуха Л.Г.</i> До проблеми контрольно-оцінної діяльності у педагогічному вищому навчальному закладі	18
<i>Ємельянова Д.В.</i> До питання організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання.....	20
<i>Янциур М. С.</i> Підготовка майбутніх вчителів до професійної орієнтації учнів у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.....	23
<i>Мамчич О.Б.</i> Педагогічна інноватика використання модульної системи у вищій школі.....	29
<i>Петриненко Л.О.</i> Диференціація підготовки майбутніх вчителів-початківців до інноваційної діяльності	33
<i>Шевців З.М.</i> Соціально-педагогічна діяльність як навчальний предмет.....	35
<i>Яцук І.П.</i> Особливості особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя.....	38
<i>Машкіна Л.А.</i> Методологічні засади впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах.....	42
<i>Баркасі В.В.</i> Використання можливостей новітніх інформаційних технологій навчання для підвищення рівня інформаційної культури майбутніх вчителів іноземних мов	47
<i>Варич О. С., Сингаївський Д. В.</i> .Розвиток технічного мислення майбутніх вчителів трудового навчання з використанням новітніх інформаційних технологій	51
<i>Кочубей А.В.</i> Формування трудової культури майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі засобами народознавства.....	55
<i>Бойчук Ю.Д., Марциновський В.П., Зуб. О.В., Калініна О.В.</i> Сучасні педагогічні технології при викладанні курсу „Основи екології” у вищому педагогічному навчальному закладі	59
<i>Джаман Т.В.</i> Рефлексія професійного становлення соціальних педагогів як інноваційна технологія реалізації навчального процесу.....	65
<i>Комар Т.В.</i> Деякі проблеми професійного становлення студентів гуманітарно-педагогічного факультету	67
<i>Криловець М.Г.</i> Інноваційні технології фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	70
<i>Тепла О.Н.</i> Формування від повідальності у процесі фахової підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів	72
<i>Ніконенко І.С.</i> До питання компетентнісного підходу до навчання у вищій школі	74
<i>Перець О.М.</i> Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів	80
<i>Павленко О.В.</i> Шляхи фасилітації процесу інтеракції в системі „Здорова дитина – дитина з особливими потребами”	83
<i>Сілков В.В., Сілкова Е.О.</i> До питання про структуру та функції методико-математичної підготовки вчителів початкових класів в умовах кредитно модульної системи організації навчального процесу	85
<i>Суржук Т.Б.</i> Пошук ефективних способів керівництва навчальним процесом індивідуально-диференційованого спрямування.....	88
<i>Яременко О.О.</i> Технології проблемного навчання на уроках іноземної мови для студентів педагогічних вузів	92
<i>Временко М.В., Грабовська Т.О.</i> Формування гендерної компетенції студентів: когнітивний аспект.	95
<i>Бричок С.Б.</i> Інтерактивна лекція у викладанні курсу „Історія педагогіки”	99

<i>Боровець О.В.</i> Проблемне навчання як технологія професійної підготовки педагога	103
<i>Ващик Т.І.</i> Функціонування навчально-наукового педагогічного комплексу.....	105
<i>Голік Л.О.</i> Концептуальні засади полікультурного виховання.....	107
<i>Гуцал Л.А.</i> Формування творчої особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки.....	110
<i>Філіпп'єва О.А.</i> Стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів.....	113
Частина II. Педагогічні та освітні технології у традиційному та інноваційному вимірах.....	
<i>Грицай Н.Б.</i> Система підготовки студентів вищих навчальних закладів до проведення про проведення позакласної роботи з біології в загальноосвітній школі.....	118
<i>Березовський П.П.</i> Тести: Панацея чи опіум? (до проблеми переваг і недоліків тестового оцінювання)	123
<i>Берестецька Н.В.</i> Формування мотивації у курсантів-прикордонників як шлях підвищення їхньої навчально-професійної підготовки у військових вищих навчальних закладів.....	126
<i>Давнюк С.А.</i> Активізація професійної лінгвістичної компетенції студентів на матеріалі синтаксису.....	131
<i>Загайкевич Л.В.</i> Застосування знань фундаментальних наук при вивченні образотворчого мистецтва у вищих педагогічних закладах.....	133
<i>Захарчук З.А.</i> До питання про способи керівництва навчальним процесом оволодіння виразним читанням.....	137
<i>Зиль І.П.</i> Психолого-педагогічні аспекти формування екологічної свідомості учнів основної школи.....	141
<i>Лелюх Ю.В.</i> Готовність майбутніх вчителів до формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках читання.....	144
<i>Матіяш В.В., Ковальчук Л.І.</i> Технологічні засади вивчення курсу „Загальні основи педагогіки” в умовах кредитно-модульної системи.....	148
<i>Мороз Л.В., Дохненко Н.Р., Самолюк І.В.</i> Формування навичок читання на початковому етапі навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі.....	150
<i>Петренко О.Б.</i> Технологія викладання гендерних курсів у вищій школі.....	153
<i>Літвінчук С.Б.</i> Самостійна робота студентів як засіб активізації навчання у вищій школі.....	157
<i>Припула Л.П.</i> Розвиток аграрної освіти в Україні: історичний аспект.....	161
<i>Павелків К.М.</i> Психологічні особливості засвоєння лексичного матеріалу іноземною мовою студентами немовних факультетів вищих навчальних закладів.....	164
<i>Сіранчук Н.М.</i> Формування готовності майбутнього вчителя до проведення фасилітованої дискусії як методу розвитку образного мовлення молодших школярів.....	168
<i>Шевченко С.М., Барковський В.В.</i> Формування навчально-пізнавальної компетенції студентів через розв'язання прикладних задач вищої математики.....	171
<i>Шелюк В.О., Василюк В.М.</i> Гуманізація системи фізичного виховання студентської молоді.....	174
<i>Шоробура І.М.</i> Проектування технологій на уроках географії	176
<i>Шпортун О.М.</i> Народнописенна творчість у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя музики.....	179
<i>Яковичина Т.В.</i> Проблема взаємодії у навчальних закладах Волині (друга пол.ХІХ – поч. ХХ)	185
<i>Яшник С.В.</i> Використання гендерного підходу при вивченні курсу „Психологія управління” у вищих навчальних закладах.....	189
<i>Відомості про авторів</i>	192

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Варич О.С., Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.11.2006 р. Підписано до друку 24.11.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,92. Обл. вид. арк. 30,35. Замовлення № 16/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 35.** — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20